

Zijn dieren egoïstisch?

Op een zaterdagmorgen in april wordt ik gebeld door een kennis, die tijdens het ontbijt heeft nagedacht over het gedrag van de vogels in zijn tuin. Het valt hem op dat vogels elkaar voortdurend weggagen bij het voer dat hij strooit, terwijl er genoeg is voor iedereen. Dergelijk gedrag vindt hij egoïstisch en hij heeft het vermoeden dat waarschijnlijk alle dieren egoïstisch zijn. Zijn vraag is wat ik hierover denk.

Het begrip egoïsme

Voordat ik op de vraag zal ingaan of dieren egoïstisch zijn, wil ik eerst duidelijk maken wat ik zelf onder egoïsme versta en welke gevoelens het bij me oproept. Want egoïsme is naar mijn idee een begrip waar iedereen zijn eigen invulling aan geeft. Ik vind iemand egoïstisch als die zich meer toeigent dan hij nodig heeft ten koste van anderen. Egoïsme roept bij mij sterke negatieve gevoelens op. Vanwege de negatieve lading vind ik egoïsme niet zo'n geschikt woord om het gedrag van dieren te beschrijven, want waarnemingen worden onbewust beïnvloed door vooroordelen.

Mijn interpretatie van egoïsme blijkt echter nogal af te wijken van de omschrijving die in het "Van Dale" woordenboek is te vinden. Daar wordt egoïsme omschreven als de levenshouding van iemand die voortdurend het eigen belang en het eigen welzijn op het oog heeft. Deze omschrijving is minder beladen dan die van mij. Gezien vanuit deze omschrijving zijn wilde dieren misschien wel egoïstisch te noemen, want wilde dieren zijn volkomen op zichzelf aangewezen en ten dode opgeschreven als ze niet voor hun eigen belangen en welzijn opkomen. Eigenbelang is van levensbelang.

Of wilde dieren "voortdurend" hun eigen belangen en hun eigen welzijn voorop stellen is echter discutabel, want alle diersoorten krijgen nakomelingen en vrijwel altijd betekent de zorg voor het nageslacht een aanzienlijke investering, die niet direct in het belang is van het individu. De voortplanting is van belang voor het voortbestaan van het leven op aarde, maar een individueel dier heeft er meestal zelf geen voordeel van om nakomelingen te krijgen. De bioloog Richard Dawkins schrijft hierover in zijn boek "The Selfish Gene" het volgende: "Onze genen hebben ons gemaakt. Wij dieren bestaan voor hun voortbestaan en zijn niets meer dan hun wegwerp-overlevingsmachines...". Volgens Dawkins zijn "de genen" egoïstisch en niet de dieren die de genen in zich dragen. Zijn visie vind ik interessant, al heb ik er moeite mee om me voor te stellen dat onbewuste materie, zoals genen, egoïstisch zou kunnen zijn. Blijkbaar is egoïsme voor mij gekoppeld aan bewustzijn, misschien wel aan een bewust denkproces. Ik vind het namelijk al vergezocht om een bacterie egoïstisch te noemen.

Voedselzoekende vogels

Mijn kennis kwam tot de stelling "dieren zijn egoïstisch" door waarnemingen van vogels die elkaar bij het voer verjagen dat hij in zijn tuin strooit. Zelf heb ik ook veel gekeken naar voedselzoekende vogels en daarbij heb ik allerlei verschillende interacties gezien tussen vogels van dezelfde soort en tussen verschillende soorten. Lang niet altijd jagen de vogels elkaar weg bij de voerplaats. Er zijn ook vogels die samenwerken om voedsel te verkrijgen, zoals aalscholvers die in een groep op vis jagen.

In hoeverre vogels elkanders aanwezigheid accepteren is sterk afhankelijk van de vogelsoort en het sociale gedrag dat bij die soort hoort. Huismussen leven het hele jaar door in groepen en ze kunnen zonder te kibbelen vlak naast elkaar zaadjes oppikken. Andere vogelsoorten bakenen een territorium af waar ze niemand anders dulden dan de eigen partner. Beide manieren om de beschikbare ruimte te gebruiken zie je voor iedere vogelsoort in een iets andere vorm terugkomen en ze hebben elk hun voordelen en nadelen.

Volgens mijn kennis hoefden de vogels in zijn tuin elkaar niet weg te jagen want er was genoeg te eten voor iedereen. Dergelijke beweringen hoor ik wel vaker en meestal van mensen die de beschikbaarheid van voedsel niet werkelijk hebben onderzocht. Dergelijk onderzoek is heel moeilijk, want je moet precies weten wat een vogel nodig heeft en daarnaast moet je weten wat er in het leefgebied van die vogel aan voedsel beschikbaar is. Het gaat niet alleen om de hoeveelheid voedsel, maar ook de kwaliteit is belangrijk om de vogel in de juiste conditie te houden. Onder natuurlijke omstandigheden is voedsel meestal schaars. Dieren moeten met elkaar concurreren om voor zichzelf voldoende voedsel te bemachtigen.

Conclusie

De stelling “dieren zijn egoïstisch” is naar mijn idee onjuist. Er zijn vele voorbeelden waaruit blijkt dat dieren niet voortdurend hun eigenbelang nastreven. Om te kunnen overleven moeten dieren echter wel degelijk het eigenbelang in het oog houden, want onder natuurlijke omstandigheden zijn ruimte en voedsel meestal schaars. Persoonlijk vindt ik het onterecht om dit nastreven van eigenbelang als egoïstisch te bestempelen, gezien het negatieve waardeoordeel dat aan egoïsme kleeft.

Caroline Elfferich